

A közművelődési és az iskolai könyvtárak helyzete és továbbfejlesztése

Az Országos Közművelődési Tanács Elnöksége által 1982. május 21-én megtárgyalt előterjesztés

A közművelődési könyvtárak helyzetével, fejlődésének kérdéseivel az Országos Közművelődési Tanács legutóbb 1977 végén foglalkozott. Az azóta eltelt időszakban alapvető változások nem következtek be a könyvtári szolgáltatások rendszerében. Észlelhetők azonban a kedvező változásoknak olyan jelei is, amelyek elsősorban a könyvtárak tartalmi tevékenységének előtérbe állításáról, a könyvtári munka intenzív fejlesztéséről tanúskodnak.

Ebben az összeállításban — az 1977-es előterjesztéstől eltérően — a tanácsi és a szakszervezeti közművelődési könyvtárakkal azonos hangsúllyal szerepelnek az iskolai könyvtárak, az iskolai és a közművelődési könyvtárak tevékenységén belül pedig főként a könyvtári szolgáltatások minőségi változásait, a könyvtáraknak a nevelésben betöltött szerepét kívánjuk érzékelteni.

I. A könyvtárak használói

A könyvtár a közművelődés egyik alapintézménye, amely a közművelődési (tanácsi, szakszervezeti), az iskolai (általános és középiskolák), a felsőoktatási és a szakkönyvtárak hálózatainak országos rendszerében fejti ki tevékenységét. A rendszer magában hordozza annak a lenini könyvtárpolitikai elvnek az érvényesülési lehetőségét, hogy az állampolgárok lakóhelyükön és munkahelyükön — a tanulók emellett az iskolákban is — díjtalanul, minden korlátozástól mentesen hozzájussanak mindazokhoz a tudományos, művészeti és irodalmi alkotásokhoz, szórakozásukhoz, szükségük van. Ennek az elvnek az érvényre juttatásában a magyar művelődéspolitikai nemzetközi mércével mérve is figyelemre méltó eredményeket ért el. A világban elfoglalt politikai, gazdasági, szociális helyzetünkhöz méltó, hatékony működésre képes

közművelődési, iskolai és szakkönyvtári ellátás legfontosabb feltételeinek megteremtésében azonban szaporodtak a tennivalók, mivel az elmúlt években a könyvtáraknak a társadalmi fejlődéshez és a szükségletekhez viszonyított lemaradása nem csökkent, hanem nőtt.

Az elmúlt öt évben — az életszínvonal, a képzettségi szint, a műszaki lehetőségek szerényebb ütemű, de összességében mégis jelentős emelkedésének, az életmód fokozatos átalakulásának hatására — változások mentek végbe a szabad idő nagyságának és felhasználási módjának alakulásában, ezen belül a különféle kulturális szolgáltatások iránti érdeklődésben is. Ezeknek a változásoknak a könyvtárügyre gyakorolt kedvező hatása azonban — a permanens művelődésre, az olvasásra nem eléggé ösztönző körülmények, az oktatás fogyatékosságainak következményeként és a könyvtári fejlesztések elmaradása miatt — nem volt olyan mértékű és ütemű, mint azt korábban terveztük.

Az olvasásszociológiai vizsgálatok tanúsága szerint hazánkban a 7 évesnél idősebb népességnek mintegy 60 százaléka művelődik, tájékozódik rendszeresen az olvasás révén. A közművelődési, az iskolai és a szakkönyvtárak összesen 3,6 millió *könyvtárat használó olvasót* szolgálnak ki. A közművelődési könyvtárakat évente több mint 20 millió látogató keresi fel. Ez azt jelenti, hogy a könyvtárak családi-közösségi áttételeken keresztül a lakosság széles körével állnak kapcsolatban. A tanácsi és a szakszervezeti könyvtárak vonzása, a művelődési választék bővülése ellenére — minimális ingadozással — stabil maradt (1,6 millió, illetve 620 ezer beiratkozott olvasó). Az iskolai könyvtárak igénybevétele növekedett (1975-ben 726 ezer, 1980-ban 906 ezer használó), és még további növekedésre kell számítani, mivel az új iskolai tantervekbe most először épült be a könyvés és könyvtárhasználatra nevelés. A fegyveres tes-

tületek személyi állományának, sorkatonáinak mintegy 60 százaléka használja a könyvtárat.

Változás történt a *könyvtárhasználók összetételében*. Növekedett a munkásolvasók száma és aránya: a tanácsi könyvtárak olvasóinak 20 százaléka (320 ezer), a szakszervezeti könyvtárak olvasóinak mintegy 60 százaléka (370 ezer) ipari fizikai dolgozó, illetve szakmunkástanuló. A munkásosztályhoz tartozók 23—24 százaléka használja a közművelődési könyvtárakat. A szakmunkástanulointézetek könyvtárainak a hetvenes évek közepén történt, viszonylag gyors ütemű fejlesztése következtében előbbre léptünk a jövő munkásainak könyvtárhasználóvá, olvasóvá nevelése terén. A mezőgazdaságban foglalkoztatott népesség könyvtári jelenléte az elöregedés, az átrétegződés, a sajátos munkarend, illetve az alacsony színvonalú ellátás miatt csökken, jelenleg csak 14—15 százalékuk jár közművelődési könyvtárba. A beiratkozott olvasók mintegy negyedtét szellemi foglalkozásuk teszik ki. Az általános és a középiskolai tanulók csaknem 60 százaléka veszi igénybe a közkönyvtárak szolgáltatásait. A figyelemre méltó eredmények ellenére is tény, hogy a könyvtárakat nem használók, a rendszeresen nem olvasók száma nagy, több az indokoltnál, és ezek — bár különböző mértékben — minden társadalmi rétegben, csoportban megtalálhatók. A nem olvasók többségét a fél-analfabéták — akik olvasási nehézségekkel küszködnek — teszik ki, de nem lebecsülendő azoknak a száma sem, akik a kettős gazdaság térhódítása, az ingázás, a más — sokszor igen hasznos — szabadidei elfoglaltság és főleg a gyenge, a hiányos könyvtári ellátás miatt nem olvasnak, nem járnak könyvtárba. A könyvtárhasználók összetételének ezek a változásai és irányai, illetve a nem olvasó rétegekkel kapcsolatos gondok a könyvtáraktól egyfelől differenciált szolgáltatásokat, minőségileg jobb munkát követelnek, másfelől pedig jelzik azokat a tennivalókat is, amelyek a könyvtárhasználók, az olvasók körének bővítéséhez szükségesek.

Az Országos Közművelődési Tanács anyagi támogatása is hozzájárult ahhoz, hogy az elmúlt években javult a kórházak, gyógyintézmények betegeinek, a szociális otthonok lakóinak közművelődési könyvtári ellátása. Különösen ott történt lényeges változás, ahol sikerült megvalósítani — a legtöbb helyen szakszervezeti keretek között — a központi könyvvéllátást (Győr-Sopron megye, Borsod-Abaj-Zemplén megye). Még csak néhány helyen — például Budapesten, Somogy, Veszprém, Vas, Szabolcs-Szatmár megyében — folyik szervezett formában, fiatal társadalmi aktivisták segítségével is az otthonukhoz kötött bete-

gek, idősek, mozgássérültek stb. könyvvéllátása.

A könyvtárak hatóköre a különféle *településtípusok* vonatkozásában nagyon egyenetlenül alakult. Ismert okok miatt tovább csökkent a falusi olvasók száma. A vidéki városok közművelődési könyvtárai viszont — összhangban a népesség növekedésével és az infrastruktúra viszonylag gyors fejlődésével — lényegesen növelték részesedésüket az olvasótáboron belül. A főként városokban működő szakszervezeti könyvtárak olvasóinak száma is évente 2—3 százalékkal nőtt. Több éves csökkenési irányzatot sikerült megállítani az elmúlt években a fővárosban is, főként néhány új könyvtár megnyitásával.

Bizonyos településtípusok könyvtári ellátásának alacsony színvonala vagy éppen megoldatlansága egyre nagyobb gondot okoz. A kistelepülések elaprózott, többségükben korszerűtlenül és gazdaságtalanul működő önálló könyvtárai mind kevésbé képesek lépést tartani az igényekkel. A lakótelepek — főként a budapestiek — és az agglomerációs övezetek könyvtári ellátása az átmeneti és kísérleti megoldások ellenére továbbra is gondot okoz. Sok helyen a szűkös könyvtárak gyakorlatilag csupán a régi településrészeket tudják kiszolgálni. A falvakból és a városok más-más részeiből lakótelepekre vagy városkörnyéki településekre költözött, főként munkásokból, fiatalokból és gyermekekből álló milliós népesség mostani otthona közvetlen közelében alig találkozik könyvtárral.

A könyvtári ellátás leggyengébb láncszemei — a főváros és Hajdú-Bihar megye kivételével — az általános iskolai könyvtárak. Az iskolai, különösen az általános iskolai könyvtárak — fejlődésük ellenére — még ma sem felelnek meg a követelményeknek. Ez egyrészt igen hátrányosan befolyásolja az iskolai oktató-nevelő munka eredményességét, másfelől lassítja az egész olvasási, könyvtári kultúra, a közművelődés fejlődését is.

A könyvtári hatókör bővítése a következő időszak fontos feladata. Ennek érdekében — a működési feltételek javítása mellett — a könyvtárhasználat készségének kialakítására és a korszerűbb könyv- és könyvtárpropaganda módszereinek alkalmazására egyaránt szükség van.

A permanens művelődést elősegítő *könyv- és könyvtárhasználati* képességek és készségek elsajátításában meghatározó szerepe van az iskolának. Az új tanterv célkitűzéseinek megvalósítása csakis a könyv, a könyvtár kiterjedt használatával érhető el. A kialakuló új nevelési és oktatási módszerek így nagymértékben megnövelik az iskolai könyvtárak, valamint a közművelődési gyermekkönyvtárak szolgáltatásai iránti igényeket. A következő

években a legfontosabb feladat, hogy az iskolás korúak könyvtári ellátását számottevő mértékben javítsuk, és az iskolai könyvtárakat alkalmassá tegyük feladataik ellátására.

Egyre nehezebb feladatok várnak a könyvtárakra a felnőttek, főként a könyvet nem olvasók, könyvtárat nem használók *olvasóvá nevelése* terén. A könyvtári szolgáltatások megismertetésében különösen sok segítséget kaphatnak a könyvtárak a rádiótól, a televíziótól, a sajtótól, valamint más művelődési intézményektől. Nem elég azonban csupán általában népszerűsíteni az olvasást, a könyvtárat, hanem tudatosítani kell, hogy az emberek mindennapi munkájukból, élettevékenységükből, gyakorlati szükségleteikből fakadó konkrét ismeretigényeikre, kérdéseikre is miképpen kapnak választ a könyvek és a könyvtárak szolgáltatásai által. A könyvtáraknak jobban kell élniük a művelődő közösségek mozgósító, ösztönző erejével.

II. A könyvtárak szolgáltatásainak igénybevétele

A megváltozott, új követelményekhez a közművelődési könyvtárak is alkalmazkodtak, s az elmúlt időkben a könyvtári szolgáltatások intenzív fejlesztése került előtérbe.

A könyvtárak tevékenysége nyitottabbá vált: ma már nem szűkül le a könyvek mechanikus kölcsönzésére, hanem különféle művelődési formákat ötvöz egybe. Egy részük az elmúlt években növekvő mértékben vált egy adott település, vállalat, intézmény, iskola „dolgozószobájává”, információszerző, illetve -közvetítő helyévé. Az alig 2 ezer, differenciált szolgáltatások nyújtására alkalmas könyvtárban a kölcsönzés jelentőségének fennmaradása mellett (az évente kölcsönzött kötetek száma csaknem 60 millió egység) erőteljesen megnőtt az állomány helyben történő használata (évi 20—22 millió kötet).

A tanácsi és a szakszervezeti könyvtárakban kölcsönzött szépirodalmi művek között számottevően növekedett a szocialista eszmeiségű, értékes, humanista tartalmú művek aránya. Különösen gyorsan nőtt a 20. századi, ezen belül pedig a mai témákkal foglalkozó értékes irodalom részesedése (napjainkban ez mintegy 52 százalék), viszont észrevehetően csökkent a kevésbé értékes könyvek, bűnügyi regények stb. aránya (17 százalék).

Az olvasmányszerkezet jó irányú változásaiban — a könyvtári olvasóközönség általános ízlésszintjének határozott emelkedése mellett — a társadalmi szervezetek és a könyvtárak is fontos sze-

repet játszottak, elsősorban a különféle olvasómozgalmak (Olvasó népért, Kell a jó könyv, Olvasó munkásért, Művelt ifjúságért stb. mozgalom), a kiállítások, író-olvasó találkozók, műsoros estek, ajánló bibliográfiák stb. révén.

A természettudományos világkép alakulása, a műszaki kultúra fejlődése szempontjából figyelemre méltó, hogy a közművelődési könyvtárakban a tudományos és az ismeretterjesztő szakirodalom iránti igény erősödik. (A korábbi 20 százalékkal szemben országosan 30 százalékot tesz ki, sőt néhány nagyobb közművelődési könyvtárban a szakirodalom részesedése eléri a kölcsönzési forgalom 50—60 százalékát is. Főleg a társadalomtudományok iránt — 5,3 százalékról 8,1 százalékra — és a gyakorlati munkához közvetlenül kapcsolódó műszaki és természettudományos művek iránt nőtt meg a kereslet az elmúlt évtizedben.)

A tanácsi és — kisebb mértékben — a szakszervezeti könyvtárak mind gyakrabban vállalkoznak a nagy központi könyvtárak szakirodalmi tájékoztatási szolgáltatásainak közvetítésére. Az iskolai könyvtárakban — éppen az új tantervek hatására — az ismeretterjesztő, a tananyagot kiegészítő művek olvasása, napi használata növekszik.

A *helyismereti*, üzem- és iskolatörténeti *gyűjtemények* egyre teljesebbé váló, igen fontos bázisai a honismereti mozgalomnak, a helytörténeti munkáknak, az egészséges lokálpatriotizmusnak.

A vártnál is nagyobb az érdeklődés az *audiovizuális anyagok használata* iránt; a zenemű- és hangtárak, a zenei részlegek és ezek látogatóinak száma öt év alatt megtízszereződött, és a zenehallgatás a közművelődési könyvtárak egyik legnépszerűbb szolgáltatása lett. Több könyvtárban megkezdtek a hanglemezek kölcsönzését is. A nagyobb intézményekben (pl. Heves megyei Könyvtár, Veszprém megyei Könyvtár, Jászberényi Városi Könyvtár stb.) kiegészítésként létesültek, és rendszeresen mutatnak be képzőművészeti kiállításokat is a könyvtárak. Az elhelyezési körülményektől függően gyakoriak az egyéb rendezvények, az előadások, előadói estek, író-olvasó találkozók, vitafórumok, művészeti bemutatók. Ezekhez legtöbbször könyvkiállítások kapcsolódnak, ajánló bibliográfiák készülnek. Már sok helyen szerepel a könyvtári programokban a zenei gyűjteményre alapozott előadás és kishangverseny is. A könyvtárak ezekkel az új szolgáltatásaikkal fontos szerepet vállalnak a zenei és az esztétikai nevelésben, a vizuális kultúra fejlesztésében.

Nőtt a felnőttoktatást, a politikai és a szakmai képzést szolgáló olyan ismeretterjesztő *rendezvények* száma, amelyek kapcsolódnak a könyvtár vonzáskörzetében élők sajátos érdeklődési köré-

hez. Ahol megfelelő lehetőségek adódtak, a könyvtár használatához kapcsolódó művelődő kisközösségek (szakkörök, önképzőkörök, könyvbarát-körök stb.) alakultak ki.

Külön is figyelemre méltó, hogy a közművelődési könyvtárakban a gyermekek számára tartott tartalmas rendezvények száma ma már meghaladja az évi 42 ezret, s az ilyeneken részt vevők száma is nagy, mintegy 1,4 millió.

A könyvtárak nevelő szerepe elsősorban az általában hozzáférhető szolgáltatások, ezek megismertetése, elterjesztése révén érvényesülhet, mind nagyobb azonban a különféle „könyves” és olvasási akciók, „hetek”, „hónapok”, olvasótáborok stb. szerepe is. Az utóbbi években az ilyen rendezvények célszerűbbek, „méretarányosabbak” és hatékonyabbak lettek, jobban kötődnek a könyvtárak alapszolgáltatásaihoz.

Számos értékes irodalmi mű számára toboroztak tömegesen olvasókat — és készítették nemegyszer alkalmi vitakörök kialakulására — a közelmúltban lezajlott vagy jelenleg is folyó, országos, illetve helyi kezdeményezésű *olvasómozgalmak*. Közülük különösen nagy jelentőségű — mert nem kampány jellegű — az Olvasó népért mozgalom, amelyet a Hazafias Népfront irányít. A mozgalmakkal járó mindennapi feladatok zöme azonban a könyvtárosokra hárul. — Széles körű együttműködéssel, a könyvtárak irányításával vagy aktív közreműködésével szerveződnek évek óta az *olvasótáborok*; számuk évente már meghaladja a százat. Ezekben elsősorban a társadalmilag, illetve kulturális szempontból hátrányos helyzetben levő tanulók ismerkednek meg a művelődés eszközeivel, lehetőségeivel, értékeivel. Örvedetesen szaporodik a nemzetiségi olvasótáborok száma is. A jól működő olvasótáborok tapasztalatainak elterjesztése, módszereinek általánossá tétele új, tartalmas, művelődő könyvtári közösségi forma kialakulását alapozhatja meg.

Könyvtáraink nagy többsége azonban még nem képes az itt számba vett sokszínű, sok szervező munkát igénylő program, szolgáltatás nyújtására.

III. A továbbfejlődés feltételei

Könyvtáraink csak akkor láthatják el nevelési feladataikat a társadalom szükségleteinek megfelelő színvonalon és hatékonysággal, ha ehhez a legfontosabb anyagi, szellemi és szervezeti feltételekkel rendelkeznek. Egyértelműen bebizonyított tény, hogy a megfelelő, kulturált körülmények közé kerülő könyvtárakban ugrásszerűen megnő a használók száma, mert ezek sokkal szín-

vonalasabb, differenciáltabb szolgáltatások nyújtására képesek, aktívabbak a rendezvények megtartásában, az olvasómozgalmak támogatásában, szervezésében stb.

A könyvtárak működési feltételei közül a leginkább meghatározó jellegű az *elhelyezés*. Ebben a vonatkozásban a legnagyobb az elmaradás: a könyvtárak többsége elhanyagolt, zsúfolt, esztétikailag színvonaluk sem kielégítő. Az elmúlt fél évtizedben évenként 5—6 ezer négyzetméterrel növekedett ugyan a közművelődési könyvtárak összes alapterülete, ez a növekedés azonban elsősorban a kisebb könyvtárak létesítéséből-bővítéséből adódott, a nagyobb fejlesztések csak kevés helyen valósultak meg (Sárvár, Mór, Vác, Kelenföld), a folyamatban levő építkezések elhúzódnak (Békéscsaba, Szeged, Angyalföld). A közművelődési könyvtárak szolgáltatásait befolyásoló, kiegészítő Országos Széchényi Könyvtár építkezése a Budavári Palotában húsz év alatt sem fejeződött be. A V. ötéves tervidőszakra tervezett új megyei könyvtárak egyike sem épült meg. A szakszervezeti könyvtárügyben néhány SZMT könyvtár (Szekszárd, Debrecen) és mintegy 200 önálló, illetve letéti könyvtár került jobb körülmények közé az elmúlt ötéves terv idején. Az új iskolaépületek többségében a könyvtárnak viszonylag megfelelő elhelyezést is terveznek. Új perspektívát nyit az első néhány, iskola keretében létrejött általános művelődési központ létrehozása (Besenyőtelek, Debrecen-Újkert, Kecel, Földes stb.). Mind a közművelődési, mind az iskolai könyvtárak túlnyomó többségének — különösen a demográfiai hullámtól is súlyosbított helyzetű általános iskolák könyvtárainak — elhelyezési körülményei azonban változatlanul rosszak. Nem egy, a közelmúltban még korszerűnek tekintett megyei könyvtárárpület — például Zalaegerszeg, Szombathely, Szekszárd, Kaposvár — ma már igen szűkösnek bizonyul az igénybevételhez képest.

A könyvtár elhelyezésével azonosan fontos *gyűjteménye, állománya* is. A könyvtári szolgáltatások kiterjesztése és színvonalának emelése

szempontjából lényeges a választékbővítés; a hazai és a külföldi folyóiratok és kézikönyvek, az újabb dokumentumtípusok (hangrögzítések, vizuális dokumentumok stb.) beszerzése azonban — a kiadványok árának rohamos emelkedése következtében — csaknem megoldhatatlan feladat. Az elmúlt egy-két évben különösen aggasztóvá vált a helyzet, és ha nem születnek radikális intézkedések az állománygyarapítási keretek folyamatos növelésére, az egyeztetett szerzeményezésre, a felesleges párhuzamosságok kiküszöbölésére stb., veszélybe kerül a társadalom megfelelő könyvtári ellátása. Az árváltozások különösen súlyosan érintik a kisebb közművelődési és iskolai könyvtárakat, amelyek önállóan egyre kevésbé képesek még a legalapvetőbb dokumentumok beszerzésére is.

Az állománygyarapításra fordított összegek emelkedése, ha önmagában nézzük, jelentékeny. Összegyükben azonban ezek nem elegendők az állomány olyan mértékű fejlesztéséhez, amely kompenzálja a növekvő dokumentumárakat, s amely elengedhetetlen a könyvtári nevelő és tájékoztatói feladatok ellátásához. Ezért jelent segítséget, ha a könyvtárak állományukat költségvetésen kívüli forrásokból, mindenekelőtt a Közművelődési Alapból és a Kulturális Alapból továbbra is gyarapíthatják, s ezáltal is lehetővé válik, hogy az olvasók a könyvtárak meghatározott körében hozzájussanak a tartalmi szempontból alapvetően fontos művekhez.

A könyvtárat, annak gyűjteményét az olvasó számára élővé, használhatóvá a *könyvtáros* teszi. A közművelődési könyvtárak nagyobb részében a szakemberellátás számszerűleg elfogadható, bár még mindig sok az olyan tanácsai és szakszervezeti könyvtár, ahol az igénybevétel feltétlenül főfoglalkozású könyvtáros alkalmazását indokolná (például a 77 öt- és hatezer közötti lélekszámú település közül 22-ben nincs főfoglalkozású könyvtáros; az önálló szakszervezeti könyvtárak egyharmada főfoglalkozású könyvtáros nélkül működik). Az iskolai könyvtárakban még mindig nagyon kevés a főfoglalkozású könyvtáros nevelőtanár, és rendezetlenek a könyvtárosként dolgozó pedagógusok foglalkoztatási feltételei. A tanácsai, a szakszervezeti és az iskolai könyvtárakban összesen 3400 könyvtáros dolgozik főállásban. A könyvtárosi pálya nagyfokú elnőiesedése miatt az egyetlen könyvtárossal működő kis könyvtárakban még a folyamatos nyitvatartás is bizonytalan, a helyzettség pedig szinte megoldhatatlan. Gondot okoz, hogy sok jó felkészültségű, nagy tapasztalattal és szakmaszeretettel dolgozó könyvtáros érte el a nyugdíjkorhatárt, az utánpótlás problémái pedig — jórészt az előkészítés fogyatékoságai miatt —

csak lassan és kompromisszumok árán oldhatók meg. A könyvtárosok iskolai végzettsége, művelődéspolitikai tájékozottsága és szakképzettsége az elmúlt években — különösen az 1974-es párthatározat óta — kedvezően változott (mintegy harmaduk felsőfokú iskolai végzettségű). A legsúlyosabb gond azonban még mindig minőségi jellegű: a főfoglalkozású könyvtárosok csaknem fele nem rendelkezik könyvtárosi szakképzettséggel. Ezért is volna indokolt növelni a főiskolai könyvtárosképzés bázishelyeinek számát (például Budapesten, Dél-Magyarországon). Nem kevésbé fontos feladat, hogy a felsőfokú oktatás korszerűsítésének keretében a könyvtárosképzésben is mielőbb sor kerüljön tartalmi változtatásokra és szakmai színvonal-emelésre. Sikertült viszont megoldani a középfokú könyvtárosok tanfolyami képzését, ami által a kvalifikáltabb dolgozók fokozatosan mentesülnek a technikai jellegű munkák végzése alól.

A könyvtári rendszer működési feltételei sorában az előbbieknél kevésbé látványos, mégis igen fontos a *szervezet* kérdése. Sok a kis, önálló működésre nem vagy csak igen gazdaságtalanul képes könyvtár. A számos, könyvtári szempontból ellátatlan terület, „fehér folt” mellett sok az átfedés, a felesleges párhuzamosság, és kevés az összehangolt, tervszerű együttműködés. Az elmúlt néhány évben — az Országos Közművelődési Tanács támogatásával — olyan központosított ellátórendszerek kiépítése kezdődött meg, amelyek a költség- és munkaerő-megtakarítás ellenére is színvonalasabb választékot, szolgáltatási rendszert tudnak nyújtani a kis településeken és a városokban, városkörnyéki településeken. Eddig tizenöt ellátórendszer működési feltételeit sikerült megteremteni, de a legtöbb kistélepüléses megyében és városkörnyéken — a tárgyi és személyi feltételek hiánya miatt — még csak terv formájában léteznek ilyen rendszerek. A tervek szerint a központosított könyvtári ellátórendszerek szolgáltatásai a közművelődési könyvtárakon kívül fokozatosan kiterjednek majd az általános iskolai könyvtárakra is, ami még inkább indokolja, hogy létrehozásukhoz központi támogatást kapjanak.

A könyvtári rendszer szervezeti korszerűsítésének másik nagy tartaléka az azonos vagy hasonló feladatkörű könyvtárak *integrációja*, mégpedig elsősorban a kis településeken, lakótelepeken, városi külterületeken. Az iskolai és a közművelődési könyvtárak iskolai szervezetben történő egyesítése, illetőleg a tanácsai és a szakszervezeti könyvtárak stb. összevonása a megfelelő feltételek megléte esetén nemcsak gazdaságos, hanem a hatékonyabb, színvonalasabb szolgáltatások nyújtását is lehetővé teszi.